

Спогади праведниці України
ЯНОВСЬКОЇ ГАЛИНИ ДАНИЛІВНИ (21.02.1928-2009)

ВИТЯГ З КАРТКИ ПРАВЕДНИКА

Опис подій:

Я, Яновська Галина Данилівна, на момент подій, про які хочу розповісти, проживала у м. Херсоні. Мій батько Яновський Данило Епіфанович до того часу помер. Ми мешкали з мамою на квартирі по вул. Олександрівська, 104. Щоб урятуватись від голодної смерті ми з мамою нанялися працювати в однієї жінки Галини Борисівни. Її дочка Пшенова Люда (Люся) виявилася підпільницею. Разом з шефом ковбасної фабрики німцем-антифашистом вона таємно вночі привозила в підвал будинку, де я працювала, на машині американському Студебекері врятованих з місцевого херсонського табору військовополонених і єврейських дітей з гетто. У шефа-німця вона працювала перекладачкою. Перед війною вона закінчила інститут. На той час мені було чотирнадцять років. Після того, як у підвал привозили військовополонених і єврейських дітей, я їх стригла, голила, годувала, деяких з ложечки, мила, прала, кип'ятила одяг в окропі від вошей. Воші лопались цілими гронами. Це було протягом серпня і вересня 1943 року. Після чого врятованих вивозили через вікно в Таврії. З настанням холодів, всіх, кого не встигли вивезти з гетто і табору, розстріляли в балці за Херсоном. Гетто знаходилося в районі базару. Ця велика ділянка була огорожена дротом. Прошу Вас відвідати мене, щоб я могла викласти Вам подробиці, так як я не ходяча і сліпа.

СПОГАДИ ЯНОВСЬКОЇ ГАЛИНИ ДАНИЛІВНИ

Я, Яновська Галина Данилівна, 21 лютого 1928 року народження, уродженка Херсонської області, Білозерський район, с. Станіслав. Коли мені було сім років, мої батьки Яновські Данило і Віра переїхали на проживання в м. Херсон, де проживали до війни і під час війни. 7 серпня 1938 р. батько Данило помер. Мати моя Віра Семенівна після його смерті, оскільки була безграмотною, працювала в Херсоні у єврейських сім'ях, прала білизну, бавила дітей і мазала хати. В 1941 р. нас застала війна в м. Херсоні по вул. Олександрівська, 104.

Влітку 1941 р., перед приходом німців у місто, місцеві люди розбирали хлібзавод. Я тоді перейшла в п'ятий клас і мені було 14 років. Через деякий час німці увійшли в Херсон і стали переганяти етапами в місто багато радянських полонених солдатів у місцевий табір, який знаходився в кінці довгої Олександрівської вулиці у ветлікарні. Вирили окопи, де в них і тримали наших солдатів до самих холодів, з настанням яких полонені були розстріляні. Моя мама з тих продуктів, які ми принесли з хлібного заводу (картопля, борошно, томатна паста, яблучне і абрикосове пюре, цукор, пшоно) варила кондер (круп'яна юшка – *авт. перекладу*) і галушки, пекла коржі. Після чого давала мені два емальованих відра на 10 л кожне, насипала туди їжі і я на коромислі несла їх в табір. Я була маленька, худенька, відра були дуже тяжкими, йти було далекувато – цей мій шлях був не з легких. Прибувши до табору, я давала німцю-охороннику 10 яєць, щоб він мене пропустив через залізні ворота в двір ветлікарні у табір до полонених. Потім цей охоронник вишикував полонених у чергу, щоб вони мене не звалили, і я роздавала їм їжу. Ця ветлікарня знаходилася неподалік залізничної станції. Я носила до тих пір поки продукти на закінчилися.

А потім, восени 1941 р., було дуже холодно і ми з мамою у вересні ходили за 10 км за нафтопереробний завод (крекінг) під Чернобаєвськими садами рвати паслін. Із залишків борошна ми пекли коржі. Проходячи повз працюючих полонених, я ці коржі роздавала їм по крихітці. Вони говорили: «Спасибі, донечко», інші, по старше: «Спасибі, донечко, за те, що ти даєш нам хоч шматочок хліба». Вони були дуже худі, знеможені, одні кості та шкіра і щетина на лиці стирчала (...). Як я вже казала, з настанням холодів їх всіх розстріляли.

У 1942 р. був повний голод і я, і мама були спухлими від голоду. Крім того, ми жили на приватній квартирі вже на вул. Пушкінській у хазяйки біля Сухарницького мосту. Платити за квартиру було нічим, їсти нічого, продати нічого. В кімнаті була одне старе залізне ліжко, стара рвана ковдра, стіл і два стільця. Роботи не було. Тому, щоб вижити, на смітнику я збирала картопляне лущиння. Так тягнулося до березня 1943 р. Сусідка мені порадила піти на біржу праці, яка находилася в районі Красного базару і Торгової вулиці. І ось рано-вранці я туди й пішла. Приходили туди дівчата 17-ти, 18-ти років. Добре одягнені, гарні, розмальовані. Офіцери-німці приходили і забирали цих дівчат в казино, в компанії-частини, в будинок розпусти у Лондонському готелі. Я погано зодягнена вчорашня школярка стояла скромно в кутку, дивлячись на все це. Так я проходила туди три дні підряд з ранку і до пів дня, очікуючи, що мені

запропонують хоч яку-небудь роботу. На четвертий день мого приходу начальниця цієї біржі праці Стефа Миколаївна підзвала мене до себе, вийшовши через бар'єрну перегородку, і запитала: «Дівчинко, чого ти тут стоїш?». На що я відповіла, що я голодна, спухла від голоду, моя мама теж спухла від голоду, тому шукаю роботу, щоб нам з мамою якось вижити. Тоді Стефа Миколаївна запитала:

- Дівчинко, як тебе зовуть?

- Галя - відповіла я.

- Але ти ж бачиш, які дівчата сюди приходять? Хто ж тобі такій дасть роботу?

А потім, подумавши, все ж сказала:

- Йди додому. Прийдеш завтра на 12 годину дня. У мене є друзі, яким потрібна дівчина - помічниця в господарстві і для доглядання за маленькою дівчинкою Лялечкою. Дивись, щоби ти була чесною на руку. Вміла трудитися. Якщо будуть тобі підкидувати гроші, золото, нічого не бери, все віддавай хазяйці Галині Борисівні. Це вони будуть так тебе випробувати.

Дала мені записку. В цій записці Стефа Миколаївна просила Галину Борисівну допомогти мені з роботою і матеріально мамі та мені (...).

Наступного дня я пішла на Суворівську вулицю, будинок 39. Там у дворі було багато квартир. На другому поверсі двоповерхового особняка жила Галина Борисівна – хазяйка, на ту пору їй було десь за п'ятдесят років. Це була повненька жінка з короткою стрижкою-перманент і сивим волоссям. Чоловік її працівник банку. Банк знаходився на тій же Суворівській вулиці на першому поверсі. Віра – їхня дочка біля 35 років, її дитина Лялечка. Вірин названий чоловік – Митя, моряк. Людмила (Люся) Пшекова, молодша сестра Віри і дочка Галини Борисівни, яка закінчила перед війною інститут. Названий її чоловік – Миша. Митя і Миша взяті Людою з таборів для військовополонених, чим вона і врятувала їх від погибелі. Ось у цій сім'ї я й залишилася працювати. Я прибирала, прала, підготовлювала продукти для приготування обідів, варила кашу для Лялечки, купала її, прала для неї, гуляла з нею у сквері імені Карла Маркса біля драмтеатру. Туди брала з собою собаку Іршу, щоб нас ніхто не образив.

Коли я трохи попрацювала і Галина Борисівна була дуже задоволена моєю роботою та поведінкою, вона запросила до себе на роботу мою маму, щоб мама прала всі речі, яких в домі було багато. За важку працю вона платила мамі тим, що накладала повний кошик свинячих кісточок з м'ясом, м'яса, хліба, цукру, картоплі, тушонки, всього. Кістки мама часто продавала на базарі. Виручені гроші віддавала хазяйці за квартиру. Ось ця сім'я врятувала нас від голодної смерті. Іще трохи часу і ми померли б від голоду.

На ковбасній фабриці, яка знаходилась на Підпільній вулиці, шефом був німець років до п'ятидесяти. Як його звали я не пам'ятаю. Він був антифашистом. Люся була у нього перекладачкою. Влітку 1943 року Люся з Галиною Борисівною купили одноповерховий особняк на Преображенській вулиці. В цьому будинку було одинадцять кімнат. Все господарство в цьому домі вела я. Крім прибирання, догляду за Лялечкою, збивала масло, робила сир. Двір був закритий височенним кам'яним парканом і залізними воротами. Тут

же в дворі були прибудови для прислуги. Поруч з особняком знаходився підвал з великою кімнатою. Люся була підпільницею. Разом з шефом німцем-антифашистом у серпні день через день о третій годині ночі перевозили на величезній американській машині, Студебекері на восьми колесах, військовополонених з таборів і єврейських дітей.

Влітку 1943 року німці обтягнули колючим дротом ділянку неподалік від міського базару і створили єврейське гетто. Туди зігнали все єврейське населення міста Херсона. Людей заставляли брати з собою цінні речі і золото. Пізніше німці їх всіх розстріляли у балці за Херсоном. Речі і золото забрали собі. Але поки ще євреї жили в гетто Люся з шефом приїжджали на машині в цей табір, домовлялися з німцями-охоронниками і ті віддавали їм по кілька дітей. Разом з дітьми привозили небагатьох полонених. Коли вони приїжджали на Студебекері з людьми, відчинялись ворота. Мотор приглушували, щоб не шумів, під'їжджали тихо до ганку особняка, а далі людей вивантажували у підвал. Цих єврейських дітей і солдатів в підвалі я купала, голила, обпирала, годувала. Одяг кип'ятила, щоб знешкодити від вошей, які були, наче гудзички, і вони цілими гронами лопалися в кип'ятку. З ложечки годували кволіх солдатів. Після того, як вони трохи відживали, їх вивозили і говорили, що переправляють через лінію фронту, що начебто в Таврії було вікно. У той час, поки я в підвалі доглядала врятованих, по вулицях міста їздила машина-пеленгатор, яка засікала цілі і в будь-яку хвилину могла нас застати, після чого нас всіх розстріляли б на місці.

Особливо зі всіх дітей мені запам'ятався один єврейський хлопчик з чорними очима, повненький і який багато їв. Він постійно бруднив у штани і на підлогу. Якось я розсердилась і сказала: «Що ти робиш?! Так неможна робити, ідіот!». А він махає пальчиком, крутить головою і каже: «Адаота я. Адоота я». Що означає: «Ні не ідіот!». Я з нього тільки посміялась.

В той час Стефа Миколаївна займалася відправкою української молоді в Німеччину. Але вона була підпільницею. А тому відправляла молодь до лікарів, які робили підпільно молодим людям кислотою рани на ногах і руках, начебто вони хворі і не можуть їхати на роботу в Німеччину. Лікарі відправляли їх на біржу праці. Там молодь забраковували і відправляли їх, начебто непридатних до роботи, по домівках. Це все продовжувалося достатньо довгий час і німцям це все видалося підозрілим. Підіславши провокатора, німці взнали правду і арештували всю підпільну групу. Багатьох розстріляли, а Стефу Миколаївну з кількома товаришами повісили біля розбомбленого винного заводу, який розташований по вул. Суворова за квартал до проспекту Говардова, а зараз проспект Ушакова. Коли я взнала, що їх повісили, вийшовши з дому, я пішла по правій стороні вулиці Суворова, а вони висіли на лівій стороні. Був ясний, сонячний, морозний і вітряний день наприкінці листопада 1943 року. Першою висіла Стефа Миколаївна. Вона була в тенісці та спідниці, боса, а чоловіки – в штанах, хто в сорочці, а хто без і теж босі. Всі були побиті. На посинівши ногах у всіх висіли на мотузці дощечки, на яких чорними буквами було написано: «Партизанен». Від вітру тіла гоїдалися і шибениця скрипіла.

Переживши цей жах, страх підпілля, шум пеленгатора, загибель Стефи Миколаївни, яка врятувала нас з мамою від голодної смерті, я тиждень не могла

ні їсти, ні спати. Від пережитого сильного стресу, мабуть, я тоді й захворіла на цукровий діабет, про який раніше і не чула. Я відчувала, що хвора, але не знала, що у мене. На здоров'я особливої уваги не звертала, так як була зайнята виживанням, тяжко працюючи в мої підліткові роки. Крім того, після війни прийшлося пережити ще й голод у 1947 році. У 1951 році, після переїзду з Херсону в Київ, в ендокринологічному інституті, на площі Шевченка, у мене виявили причину недомагання всіх попередніх років – цукровий діабет. З тих пір я мучуся цією хворобою. На цей час я майже сліпа, права нога ампутована вище коліна через діабетичну гангрену, після чого я все ще могла пересуватися хоч і в інвалідному візку. Але після падіння з інвалідного візка в мене тепер перебита навпіл гомілка лівої ноги, так що на інвалідному візку пересуватися я тепер не можу. Практично я людина прикута до постелі. Печінка і підшлункова теж хворі, я лежача хвора, потребую постійного стороннього догляду і допомоги. Тут я виклала всю правду, яка залишилася в моїй пам'яті на все життя.

Хочеться закінчити про те, як склалася подальша доля Людмили Пшекової та її сім'ї. Вночі 1943 року перед тим, як німці повинні були залишити остаточно Херсон, в місті ще залишалась частина фашистських солдатів, на яких працювали продажні поліцейські і шуцмани, що нищпорили по домах і дворах. В іншій частині будинку був виритий інший підвал-бункер (схованка). Вхід був з коридору від других дверей у кінці цього будинку біля сусідського високого кам'яного паркану. Зверху на бункері була побудована плита з димарем- вентиляцією для надходження повітря в бункер. Коли німці почали відступати з міста, сім'я перейшла в це сховище. Мені теж запропонували бути разом з ними, але мама, взявши про це, мене відговорила: «Галя, це ж смерть, їх всіх можуть знайти і розстріляти, і тебе теж». Тому я залишилася вдома з мамою. Одного разу пізно у вечорі два шуцмани перелізли через паркан і один з них помітив плиту і вентиляційну трубу. Оглянувши місце, він здогадався, що тут можуть ховатися люди. Він позвав іншого: «Іване, йди сюди, я щось виявив!». Але інший відповів: «Ти що дурень? Зараз вже ніч насувається. Завтра зранку прийдемо з німцями і собакою. Вони розберуться». А в схованці через трубу все було чути. Шуцмани пішли. Перед цими подіями шеф німець-антифашист уговорював Люсю виїхати зі сім'єю з Херсону. Але Люся вирішила залишитися із сім'єю чекати приходу радянських військ, а шеф поїхав на кілька днів раніше в Первомайськ за Миколаєвом. Але, приїхавши у Первомайськ, хвилюючись за долю сім'ї, шеф через кілька днів вирішив повернутися назад в Херсон, щоб їх все ж забрати. Увечері напередодні тієї ночі, коли сім'я була виявлена, шеф приїхав на машині Студебекер (якраз вчасно) і всіх їх забрав. Вони тільки встигли забрати необхідні речі. Переїхали вони в Первомайськ. Наступного ранку прийшли німці з шуцманами, з собакою, але нікого не знайшли. Коли радянські війська увійшли в Первомайськ, сім'я повернулася назад у Херсон, шеф поїхав у Німеччину, а Митя і Миша пішли воювати на фронт. Миша був поранений, а яка доля склалася Миті не знаю. Кінець історії мені розповів наш спільний знайомий, який помер від раптових сухот після війни. Місцеве населення, по поверненні сім'ї з Первомайська в Херсон, зневажало Люсю, обзивали її різними словами. Але потім, коли вияснилася

правда про її підпільне минуле, залишили її у спокої. З тих часів, природно, зі всіх цих людей до наших днів може дожити хіба що тільки Лялечка, 1942 року народження. Моя мама померла у 1980 році.

*Переклав з мови оригіналу, упорядкував та відредагував старший науковий співробітник НІМЗ «Бабин Яр» **КОРНЕЛЮК Володимир Петрович***

За мужність і самопожертву, виявлені у врятуванні осіб єврейської національності від фашистського геноциду, збереження пам'яті жертв Голокосту, Указом Президента України Віктора Ющенка від 26.09.2008 № 861

ЯНОВСЬКА ГАЛИНА ДАНИЛІВНА

нагороджена орденом «За мужність» III ступеня

З музейного фонду Національного історико-меморіального заповідника «Бабин Яр»:

Я, Яновська Тетяна Якимівна 21 лютого 1928 р. народилася в с. Станіслав Херсонської області, Новоархангельського району. Тоді ще було сім'я з моїми родичами Яновими, Данилами і Верою переїхали на південь в г. Херсон, де проживали до війни і ввзимавши ВО. 4 августа 1938 г. отцу Данилу-Усману. Мать моя Вера Семіоновна после его смерти пошла на работу безработной работница в Херсоне в еврейских семьях, стирала для баб, нянчилась детьми и модела котом. В 1941 г. где в г. Херсоне застала война на ул. Александровская 10к4. В 1941 г. летом перед приходом немцев в город, местное еврейское население жидового. Я тогда перешла в пятый класс и мне было 13 лет. Через некоторое время немцы вошли в Херсон и стали перемещать эврейские в город еврейское советских немецких солдат в местный лагерь, который находился в конце дачной Александровской улицы в ветшилльнице. Выходили оттуда, где и держали наших солдат в них до самых концлагерей, с каменными котлами немецкие были расстреляны. Мне дали с тех продуктов, которые мне принесли с хлебного завода (картошка, мука, манная каша, яблоки и абрикосовые пюре, сахар, пилюли варенье кондитерские и папироски, перья корти. После чего дала мне два железных ведра на 10 л. варенье, консервы тогда еще и я на корабле несли их в лагерь. Я была маленькая худенькая, ведра очень тяжелые, идти было тяжело - этот мой путь был не из легких. Придя к лагерю, я дала немцу-охраннику 10 яиц, чтобы он меня пропустил через немецкие ворота водворившись в лагерь к немецким. Потом этот охранник выстроивших немецких в очередь, чтобы они меня не свистели и я раздала им еду. Эта ветшилльница находилась в недалеке железнодорожной станции. Я носила до тех пор пока продукты не закончились. Я тогда осенью 1941 г. было очень холодно и мне с мамой в сентябре месяце поехали за 10 км за пятнадцать километров завод Фрунзенский под Черноводскими садами являлись нашими. Из еще оставшейся муки мои мамы корти. Протянув линии работавших немецких, я эти корти раздала им по крошечке. Они сказали: «Спасибо сестричка», другие говорили: «Спасибо доченька, за то, что ты дала нам хоть немного хлеба». Они были очень рады, и мы уходили, ушли.

кости и кожи и изделия из шёлка и шерсти из Китая.
 Так я уже познакомилась с прекраснейшими изделиями всех районов.

В 1942 г. была первая распродажа и я и мама были пухляки от голода. Кроме того мы жили на частной квартире у нас на улице Пушкинской у хозяйки возле Вукарницкого моста. Жить за квартиру было тяжело, есть голодно, продать ничего. В комнате была одна старая железная кровать, старое ржавое одеяло, стол и два стула. Работы не было. Поэтому, чтобы выжить, на выходные я собирала картофельные очистки. Так мы жили до марта месяца 1943 г. Всегда мне советовали чтобы я пошла на биржу труда, которая находилась в районе Красного базара и Торговой улицы. И вот рано утром я туда и пошла. Приходили туда девушки по 17, 18 лет, хороши одетые, красивые, разукрашенные. Офицеры-немцы приходили и забирали этих ребят в казармы, в казармы-части, в дома партизан в Лондонской части. Я много одежды. Вспомнил и маминца стояла краем в углу, шведя на всё это. Так я приходила туда три дня подряд с утра и до позднего дня, ожидая, что мне предложат хоть какую-нибудь работу. На четвёртый день моего прихода хозяйщица той биржи труда Степа Николаевна позвала меня к себе, выйдя из-за перегородки барьера и спросила: «Девочка чего ты тут стоишь?» На что я ответила, что я голодная, пухляк от голода, моя мама, тоже пухляк от голода, поэтому я ищу работу, чтобы нас с мамой как-то выжить. Тогда Степа Николаевна спросила: «Девочка, как тебя зовут?» и Яаша ответила я.

- Но ты же видишь какие девушки сюда приходят? Это же тебе такой даст работу - а потом подумав всё же сказала.
- Иди домой. Придёшь завтра к 12 часам дня. У меня есть грузы, которыми нужна девочка помощница по хозяйству, и чтобы смотрела за маленькой девочкой Яашкой. Смотрите, чтобы ты была честной на руку. У меня трудиться. Если будут тебе подбрасывать деньги, золото, ничего не бери, всё отдавай хозяйке Яашке Борисовне. Это они будут тебя так испытывать. Дала мне записку. В этой записке Степа Николаевна просила Яашку Борисовну помочь мне с работой и материнство, и маму (Яаша), потому что мы были голодны.

На следующий день я пришла на Суворовскую улицу,
 дом 39. Там во дворе было много квартир. На втором 2
 этаже двухэтажного особняка жила Тамара Борисовна
 Худякова, на ту пору ей было больше пятидесяти лет.
 Это была паниковая немчишка, с короткой стрижкой -
 перманент и седыми волосами. Мать её работала банкой.
 Отец находился на той же Суворовской улице на 1 этаже.
 Вера - ихняя дочка около 35 лет, её ребёнок Николая. Вера
 названий мери - Митя, ирак. Людмила (Люся) Тимофеева, млад-
 шая сестра Вера и дочь Тамара Борисовна, окончившая перед
 войной институт. Названий её мери Миша. Митя и Миша
 берутся Людой с лагерей для военно-пленных, чем она и спасла
 их от смерти. Вот в этой семье я и стала работать. Я
 убирала, стирала, подготавливала продукты для пригото-
 вки обедов, варила кашку для Мишки, купала её, стирала
 для неё, купала с ней в ванне и лежала Мария Марковна возле
 драматического. Тогда брали с собой собаку Урицу. Чтобы
 нас никто не видел. Тогда я немного поработала и
 Тамара Борисовна была очень довольна моей работой и
 поведением она пригласила к себе на работу мою маму,
 чтобы мама стирала все вещи, которых в доме было много.
 За её тяжёлый труд она платила маме тем, что такая-
 добная панику корзину свежих овощей с мясом, мяса,
 хлеба, сахара, картошку, тушенку, всего. Мать мамма
 часто продавала на базаре. Родительские деньги отдавала Люде
 за квартиру. Вот эта семья спасла нас от голодной
 смерти. Ещё немного времени мы удержим бы от паники.
 На каменной фабрике, которая находилась на Лодзинской
 улице мери был человек лет до пятидесяти. Так его
 звали я не помню. Он был артистом. Люся была
 у нас переводчицей. Летом 1943 года Люся с Тамарой
 Борисовной покупают одноэтажный особняк на выезда на
 Преображенскую улицу. В этом доме было одноклассно

каменит. Всё хозяйство в этом доме вела я. Ежице убожили, присмотрели за Якимкой, взбивали масло, думали тухло. Двор был закрыт высокими каменными заборами и наверху воротами. Тут же во дворе были пристройки для присиури. Здесь с соседками находились подвал с большой каменатой. Люси была подражательницей. Вместе с шефом немцем-актикером мы в августе месяце день через день в три часа ночи перевозили на армянской американской машине студобекере на восьми колёсах с лагерей военнопленных и еврейских детей.

В 1943г летом немцы оттянулись к южной половине участка недалеко от перодного багара и сделали еврейское гетто. Студа сожгли всё еврейское население города Херсона. Люси зятовалим брат с собой ценные вещи и золото. Позднее немцы их всех расстреляли в башке за Херсоном. Вещи и золото забурали себе. Но пока ещё евреи жили в гетто Люси с шефом приезжали на машине в этот лагерь договаривались с охранниками немцами и те отдавали им по нескольку детей. Вместе с детьми привозили немцами пакеты. Тогда они приезжали на студобекере с собой открывали ворота. Потом, чтобы не шуметь прищипывали, подвезли тихо к кривому соседняку, а дальше мешки выгружали в подвал. Этих еврейских детей и садики в подвале я кураша, брима, обтиривала, кривила. Одному кривилу, чтобы обезвредить от вшей, которые были как маленькие кривила самак слабых. Также того, когда они несколько отивали их увидели и говорили, что переправляют через линию фронта, что якобы в Ижевске было окно. В то время пока я в подвале отбивала стайки по думалам города ездила машина немцев, которая закрывала и в которую мыкнули меня нас в засов, после чего нас всех расстреляли бы на месте.

В то время с черными мозками пачковой и много
 екий человек с черными мозками пачковой и много
 екий. Он постоянно почка в штаны и на пол. Факто я
 рассердился и сказал ему: "Что ты делаешь! Так надо
 делать - идеют." Он машет пачковой, крутит пачковой
 и говорит: "Ахота я. Ахота я." "Что значит: "Нет не
 идеют!" Я с ним только пошевелился.

В это время Степа Николаевича занималась отправка
 украинской молодежи в Германию. Но она была подна-
 сущая. Поэтому, направляла молодежь к врачам, которые
 делали поднасло молодежь и делали кеслотой ранки на ногах
 и руках, якобы они болящие и не могут ехать на работу в
 Германию. Кроме отправки их на биржу труда. Там
 молодежь браковали и отправляли их якобы негодных к ра-
 боте по домам. Это всё происходило достаточно давно вре-
 мя немцы это всё показывало подозрительно. Заснов
 провокатора немцы узнали правду и арестовали всего
 поднасло группу. Многие расстреляли, а Степу
 Николаевичу с несколькими товарищами повесили возле
 рабалийского военного завода, который расположен на
 ул. Суворова, недалеко квартал до проспекта Завардова,
 а еще проспект Чумакова. Там я узнала, что их
 повесили, я у дома пошла по правой стороне улицы
 Суворова, а они висели на левой стороне. Был ясный, солн-
 ный, морозный и ветреный день конца ноября 1943 года.
 Первая висела Степа Николаевича. Она была в темной и в
 рубке и босая, а другие висели в рубках - кто в рубашке, а кто босая
 и тоже босые. Все были убиты. На пошившихся на
 всех висели на веревке досочки на которых черными
 буквами было написано: "Партизанам". От ветра
 тела шатались и виселица скрипела.

Перехив в тот урине, страх подражал, и мне памятно
 ибелю Степа Николаевича, особенно нас с мамой от пошивки.

смерти я не могла не думать ни есть ни спать. Пережил ³ сильнейший нервный стресс вероятно я тогда и заболела на сахарной диабет, о котором раньше и не слыхала. Я мучилась, что была, но не знала что у меня. ~~На~~ На здоровье особо внимания не обращала, так как была занята вышиванием, титило работая в мои подростковые годы. Кроме того после войны пришлось пережить ещё и голодовку в 1947 году.

В 1951 году после приезда из Крыма в Киев в андреевском институте на площади Шевченко у меня обнаружили болезнь под названием виллоситис сет-сосудистой диабет. И с тех пор всю оставшуюся жизнь я мучаюсь этой болезнью. Сейчас в данный момент я почти слепая, правая нога ампутирована выше колена из-за диабетической гангрены, после чего я всё же ещё могла передвигаться хоть и в инвалидной коляске. Но после падения из инвалидной коляски у меня теперь перебиты два позвонка в левой ноге, так что на инвалидной коляске я теперь передвигаюсь уже не могу. Физически я человек прикованный к постели. Почень и поджелудочная тоже страдает, я постепенно теряю килограммы в постоянном постороннем уходе и помощи. Здесь я узнала всю правду, которая осталась в моей памяти на всю жизнь.

Хочется закончить, как сложилась дальнейшая судьба Анны Шевченко и её семьи. Ноябрь, 1943г. Через тем, как немцы должны были оставить окончательного п. Крым в аграрные работы производные камнебитие и шуринана, которые рыками по дамам и дворам. В аграрной станице дамы были вырыты другой подвал бункер (тайник). Вход был с коридора от входных дверей в конце этажа дама, возле соседского высокого каменного забора. Сверху на бункере была потроха на крыше с дымарём-ветшилдугой, для поступления воздуха в бункер. Тогда немцы начали отступать и в конце войны семья оказалась в это убежище. (На рисунке)

быть вместе с немцами, но мама, узнав об этом, решила: «Там, где не смерть их всех могут найти и расстрелять и тебя тоже.» Поэтому я осталась дома с мамой. Врандены поздно вечером два шуршавца перелезли через забор, и один из них заметил тень и ветвямиюю кусту туду. Осмотрев место он догадался, что здесь могут прятаться люди. Он позвал друзей: «Уван, иде сюда, я что-то обнаружил.» Но друзей ответили: «Ты что дури. Сейчас уже ночь надвигается. Завтра утром придём с немцами и собакой. Они разберутся.» Я в убежище через туду всё было спокойно. Шуршавца ушли. Перед этим событием шер-касику антифашист, уговаривал Юсю воевать с семьёй из Херсона. Но Юся решила остаться с семьёй подать прихода советских войск, а шер уехал на несколько дней раньше в Тервасайда за Немкаевым. Но, приехав в Тервасайда шер рассказал о судьбе семьи, через несколько дней решил вернуться назад в Херсон, чтобы их вернуть забор. Это же косяк, когда семья была обнаружена на каком-то дворе, приехал шер на машине студентер, как раз ввремя и шер их забрал. Они только через забор к соседнему вей Тервасайда они в Тервасайда. На следующее утро пришли немцы с шуршавцами, с собакой, но никто не наши. Когда св. войска вошла в Тервасайда семья вернулась назад в Херсон шер уехал в Терманино, а Митя и Миша ушли воевать на фронт. Миша был ранен, а какая судьба постигла Митя я не знаю. Юсю и Юрику мне рассказывали наши общие знакомые, который умер от скоротечной челятки после войны. Митя не касались по возвращении семьи из Тервасайда в Херсон презирали Юсю, обзывали её разными словами. Но потом, когда выяснилась правда о её подвальной прощии, оставили её в покое. С тех времён естественно из всех этих людей до наших дней может дожить разве что только девочка 1942 года рождения. Моя мама умерла в 1980г.

Пр. Укр. Укр. 902 от 16.01.08г.

Орд. «За заслуги» №861 от 26.09.08г.

ЕВРЕЙСКИЙ СОВЕТ УКРАИНЫ

ФОНД «ПАМЯТЬ ЖЕРТВ БАБЬЕГО ЯРА»

ул. 2009г.

КАРТОЧКА ПРАВЕДНИКА

Ф И О Левская Галина ДаниловнаГод и место рождения 1926г. 21 февраля Херсонская областьНациональность Белогородский р-н. с. СтавищевоОбразование до войны украинкаСостав семьи во время войны 4 классаМесто жительства во время войны мама, брат, яМесто жительства во время войны г. ХерсонКого спасал военнопленных и еврейских детейГде спасал г. ХерсонКакой срок лето 1943 годаДомашний адрес и телефон г. Киев, ул. Журнатная, дои 33/1№667, т.: 458-03-78Дата заполнения 29.11.07 года

